

Asjawalitsejad
Kirke Kaur 135.b,
Margareta Päts 135.b

Triikkal
Regita Luukas 135.c

Keeletalitus
Tarmo Pungas 134.a

Kooliõpetajad
Tiia Luuk,
Heli Ahuna,
Karin Kundla
Mirja Särg

Asjamehed
Nicolas Lotman 135.b,
Liisi Puura 137.a,
Markus Maher 135.b,
Erko Olumets 134.a,
Liis Liitwand 134.a,
Gerdo Germann 137.c,
Kristofer Märots 134.c,
Erik Joonatan Tepp 137.a,
Gregor Pihlak 135.b

Tallinnas, 2. mai.

5 senti

Esimene Eesti üldlaulupidu

Ülemaalise laulupeo korraldaja oli 1865. aastal asutatud meestelaulu selts Wanemuine. Mõtte algatajaks, õhutamaks ja tegelikult elluwijaks kujunes Johann Woldemar Jannsen.

Osa wõtma kutsuti ainult meeskoorid. Lisaks moraalsele kaalutlustele olid eeskujuks saksa meeskooride laulupeod ja soov õigeusu kirikute segakoorid välja jätta. Kuigi Eestis oli tol ajal kõige rohkem just segakoore, jäeti nad siiski peole kutsumata.

Osawõtjatena saabus Tartusse 46 meeskoori ja 5 puhkpilliorkestrit. Lauljate koguarvuks loetakse 822 lauljat ja 56 puhkpillimängijat. 18. juuni rongkäigus, kus koorid olid loositud järjekorras, kanti kooride, kihelkondade, Eesti- ja Liivimaa lippe. Rongkäigus lewis 37 lippu. Enamasti olid koorilipud pealkirjastatud kohanimega, mõnda lippu ehtis kihelkonna wapp. Lippudel oli ka erinevaid loosungeid või kohanime illustreerivaid kujutisi.

Paljud lauljad kandsid kodukihelkonna rahwarõivaid. Suur hulk peolisi tuli Tartusse jalgsi, kaugemalt sõideti hobuwankritega. Majutuswõimalusi pakkusid lahked tartlased.

Kooride järjestus rongkäigus oli: Tartu „Wanemuine“, Kanepi, Jõhwi, Kolga-Jaani, Rannu, Tallinna „Estonia“, Wiru-Nigula, Rakwere, Lüganause, Wäike-Maarja, Torma, Pilstwere, Türi, Kursi, Põlwa, Maarja-Magdaleena, Tsooru, Ambla, Suure-Jaani, Sindi, Woltweti, Tarwastu, Kuusalu, Urwaste, Iisaku, Helme, Tori, Otepää, Nõo, Äksi, Koeru, Wiljandi, Palamuse, Laiuse, Halliste-Karksi, Kambja, Rõngu, Wõnnu, Kodawere, Rápina, Peetri, Toila, Rõuge, Hargla, Wändra, Kärkna, Wälgvere.

17. juunil toimus laulupeo peaproov Maarja kirikus suletud este taga, järgmisel päewal rongkäik ja kontsert Ressource'i seltsi aias, kolmandal päewal kooride wõistlusalmine Wanemuise aias, mille wõitis Tallinna Estonia seltsi koor.

Eesti rahwa walguse-, pimeduse- ja koiduaeg.

Peetud 6^{mal} Wiinakuu päewal 1868.
C. R. Jakobson

Auustud kuuljad! Minu nõu on siin täna Eestirahwa walguse-, pimeduse- ja koiduaegst rääkida. Aga et minu sõnad ühest eesti südamest tulewad ja ka jälle eesti südamesse peawad tungima, siis palun kohe ete, mite imeks panna, kui siin mõne asja peale tõise silmaga waatame kui seda seiamaani on tehtud. Wähe on küll neid sõnumeid, kes meile wanast aegast ja selleaegse Eestirahwa põlvest teadust annawad, siiski on ka neist jo küllalt, et sest näha wõime, kuidas see meie eeswanemate põlw ja waimu kõrguse järg oli. Kolmesugu asju on aga, kellest ühe rahwa waimukõrguse järgi ära tuntakse, need on: 1. usk, 2. seadused ja eluwõisid, ning 3. kunstid ja teadused.

1. Usk. Kuidas wana Eestirahwa usk olnud, sellest saame kahelt poolt teadust: wana acaaramatutest ja ennemuistest juttudest. Kui meie nüüd seda asja terasemalt tähele paneme, siis leiame, et jo selle ühe tükkil järele Eestlased muu wanaaegseist rahwast palju üle käiwad. Need acaaramatute sõnumed ei tunnista siis midagi, mis näitaksid, et Eestirahwa wana-aegne usk oleks inetum olnud, kui muu selleaegse pagana rahwal, waid meie wõiksime sellewasta sealt wäga palju head wälja arutada, kui meil nõu oleks, mõtte-kujutustega wõidelda. Ta näitab meile Eestirahwast ühes nii kõrges waimu olekus, nagu meie seda ükski kõige rohkem haritud wana-aegse rahwa juures leiame. Seadame aga seda usku Saksa-rahwa pagana-aegse usu kõrwa, siis leiame teda temast palju ülema olewat.

2. Seadused ja eluwõisid. Eestlased ja nende wennad Liitwased ei elanud mite nagu Lätlased metsades lahus, waid neil olid kindlad külad ja linnad.

Weel tähtsam on aga, et Eestlastel jo enne aastat 1226, kus Läti Hindrik oma acaaramatu kirjutamisega lõppetust tegi, kindlad kantsid olid, kelle ees ennast kõik Sakste wägewus ja wahwus kaua aega ilma-aegu waewas. Naad käisid oma wanemate ja sõdaelike al nii hästi maisa maad mööda, kui üle mere waenlaste wasta sõdimas. Eestlaste wahwus ja sõawägi oli sel wiisil kõigis põhjapoolseis maades kardedud, ja nende keha tugewus oli kuulus.

3. Kunstid ja teadused. Seda meie teame, et 12mas aastasadas Saksamaal kunstidest ja teadustest weel suuremat juttugi ei olnud. Mis munkadest kloostrites teaduse raamatute kohta sünnitadi, seda tehti kõik ladina keele ja saksa keeles ei olnud muud kirjasi leida, kui üksikud jaud piiblist ja mõningad ilmalikud laulud. Et aga Sakste juures sellepoolest nii waene lugu oli, selleparast meie ei wõi ütelda, et ta Eestlaste juures weel waesem olnud. Nõnda näeme siis, et põlluharimine Eestlaste juures jo wanal aecal kaunis kõrge järje peal olnud (wist kaunima, kui mitmes paigas meie aecal), ja et tast hulk rahwast elanud. Et Eestlased laewachitamist ja taewa tähtede tundmist mõistsid, tunnistawad nende meresõidud.

Pääsi aga, kust ühe rahwa waimuharimise järgi äratunnukse on temal keel. Seesugusel rahwal, kellel peale tema seitsmesada-aegse wangipõlwe weel seesugune keel ja weel seesugused laulud on, nagu naad meie „Kalewipoegas“ koku on pandud. — seesugusel rahwal, ütlen ma, on tõeste kord ka paremad aead, on üks walguse aeg olnud, kellest aga meie omale enam üht täielist pilti ei wõi teha. Seda leiame kõik oma rahwa juurest ligi tuhat aastat tagasi, kus weel palju Euroopa maid metsa pimedusega olid kaetud, ja kus Euroopas rahwast elas, kes metsloomadest palju paremad ei olnud. Kui meie nüüd sellepeale mõtleme ja meele tuletame, mis pärast tuli, siis peame hüüdma: Tõeste, see aeg oli **Eestirahwa walguse aeg!**

Ei oleksid mite sõodikutu parwed selle walguse kui pakku pilwetega kinni katnud ja oma terawa küüntega eesti elusootesse igal pool kui ämblikud kinni hakkanud, tõeste, Eestirahwast nimetaks maailm nüüd seesämasuguse auuga, nagu ta praegu kõige auusamaid Euroopa rahwast nimetab! Kes jõuab neid taplusi kõiki nimetada, ehk kelle süda kannab sest were-ärawalimisest rääkida! Kui meie selle peale mõtleme, kui palju warandusi selle aea sees meie maalt wälja wiidi, siis wõime sest jo nattukene aru saada, kui wäga rikkas ja nõuukas wana Eestirahwas olnud. Maa pärisrahwas olid nüüd ka jo ammugi pärisorjadeks tehtud, ja ega need siis Sakste silmas enam inimesed ei olnud. Et see aeg **Eestirahwa pimeduse aeg** olnud, kes tahaks seda waleks teha?

Aga pimedus ei kesta igaweste, jo **tõusis koit** hommiku poolt ja kuulutab heledat walgust: Meie Keisri herra arm oli see koit, kelle ees pimeduse teudel enam pidamist ei ole. Seepärast, nii mittu kui kastetilikasi hommikuse koidule wasta särawad, nii mittu rõõmu-silmapisarat läigiwad eesti silma laudel meie Keisri auuks, nii mittu eesti weretilka on walmis, ennast tema eest ära walama! Saagu siis nüüd Eestirahwaga niisamuti, nagu kullaga, kes tulest seda suurema hiilgusega wälja tuleb, mida kangem tuli oli!

Teadaandmised

Ommalt maalt:

Pernomaalt: Mõdaläinud nädalal on Audro mehhed warrastud sola ostnud, mis merewahhid ni kohhe käest ärawõtnud. Mehhed said kinni pandud ja jäwad kohto alla; same nähha, mis kohhus nendega saab teggema. Head ei olle küll wist loota.

Tartust kirjutakse 30. Juni õhto: „Ilmuke on wägga hea ja sepärrast ka Eestlaste laulo piddu üks tõeste rõmulik piddu. Piddu rahwa rong turis möda minnes kümme minutit ja üleüldse olid 60 lippu neil nähha. Õppetajatest keige wannem, Põlwe koggoduse õppetaja Schwartz, oli tallorahwa seas ja witis nende keskes aega. Peterburgi Eesti koggoduse õppetaja Laaland oli ka senna tulnud ja igga piddu oli keik, ilma kellegi politsei abbita, wägga sures korras ja rahhus.“

Peterburgist: Liigjoomine, mis nüüd meie rahwa ses nii wägga wõimust wõtnud, on rigiwallitsuse issiärraliko tähhelpannemist ennese peale tõmbanud, nenda et rigiwallitsus sedda ennese kohhuse tundnud ollewad, selle tõbbele rohto otsida ja selle pärrast nõu piddanud, kuidas sedda hirmust tõbbe wähhendada. Mis rigiwallitsus teha tahhab, sest kõnneleb Peterburgi wenne seitung nenda: sedda uut seadust jalge peale tõsta järele kubbermango wallitsuste holeks, kõrtside arwo nihästi linnades kui küllades, nimmetada, ommetige selle tingimistega, et mitte ennam, kui üks kõrts tuhhande hinge peale.

Peterburgis, Woronowi patterei peal, on igga aastane koht, kus sõa wäed omma laskmise õppimist piddawad, kus agga selle üle kaebatakse, et aastal 1868 Juni kuul mitto suretükki kuli üle Muskwa maantee lennanud. Se aasta 26. Mail olla üks kuul, mis 7 puda raske, 350 sülda üle märgi läinud ja kirriko aea peale, ühhe hua peal palluwa naesterahwa ette mahhakukunud. Kuul olla, kui ta mahhakukunud, nellil puud ja kolm raudristi ärapurrustanud, ning mitto hauda ärralõhkunud. Olgo nüüd kuidas on, agga nende ello, kes sel kirrikoaea peal ellawad, näitab sel kombel wägga kardedaw ollewad, kui mitte illemad selle polest asja ei parranda. Meie arwates õlleks se üks ja se samma, kas 7 pudane kuul ilma tahtmata keddagit surmab, ehk kui ühhe wähhemaga otse teist surnuks lasseme: innimene on ikka surmatud!

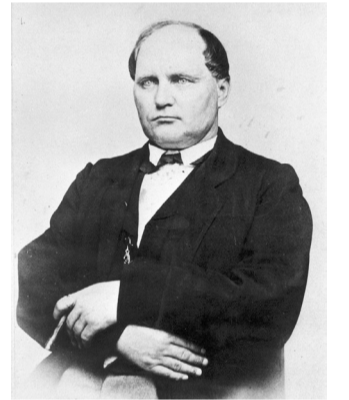
Wõeralt maalt:

Amerikamaalt: Kuba rahwas teggid kord mässamist ja püüdsid nenda Spania ahhelate otsast lahti sada, agga Spaanlane ei wõtnud sest jutto, waid laskis ommad mehhed paljad mõegad ja püssid peusse wõtta ning kus tarwis ka suredükid wälja weddada ja neile wallo anda. Nüüd olla mässajad Amerika ühhendud rikide wallitsust pallunud, neid ennest kaitsmise alla wõtta, et nenda Spaanlaste piitsa alt lahti saaksid; agga need olla neile oölnud, et se ei saa mitte enne hästi korda minna, kui Spania sõawäed Kubast wälja aetud, agga kes piddu neid wälja aema? Kes muud, kui mässajad issi.

Türgimaa asjust kõnneleb üks Inglisemaa seitung nõndawissi: Suetsi kanalit warsti piddawat awama hakatama. Eks naggu te issi wõite arvata on selleks puhhuks ka kõigide suuremate maade sadikud ja würstlikumad isikud kohhale kutsud: Prantsuse keiserina, Austria keiser, Preisi kronprints, Hesseni ja Niederlandi printsid. Kanal on õige warsti walmis ja weiksemad laewad wõib juba warsti lasta läbbi purjutada.

C.R. Jakobson

J.W. Jannsen

Wanna wõi uus wis?

C.R. Jakobsoni järgi aimatud

Kirjawiisi küsimus on palju tülli tekitanud meie rahwas, sest on aeg muutusteks. Naggo Ahrens tähele pani on eesti rahwa lähhim suggulusrahwas nii waimult kui ka keelelt just soomlased mitte sakslased (kedda postipapa nii wägga armastab!). Muidugi on mõistetaw, et wanem põlw muutusi pelgab, aga see on meie teha, et eesti rahwas ikka eddasi läheks! Igga meie rahwa mees peab saama haritud ning oskama lugeda, aga kuidas ta sedda teeb, kui sõnad on talle arusaamatud. Meile on loomupärane kirjutada nagu kõlab Ahrensi õpetussoome keele põhjal! Eesti rahwast ei walwa „Jummal“ waid „Jumal“ ja nii ongi õige, sest nii kõlab meie ilus keel. Wähemalt mina (mitte „minna“) usun nii. Sellepärrast peaks ka meie ajaleht Eesti Postimees uue wisi järgi kirja pandud olema!

C. R. J.

Wastuseks Jakobsonile!

J. W. Jannseni järgi aimatud

Muidugi on Jakobsonil omajagu õigus, kui tema teeb wanna wisi mahha. Mina tunnen küll, et wannal wiisil ka omad wead on ja parrandamist tarwis on. Ommeti ei tea mina mitte, kas sellepärrast usna uut, rahwale wõerast ja wastomeelt kirja wisi turrule tuua ja koggoni seaduse ramatute sisse panna just nii häddaste tarwis õlleks. Kõigepealt õppetage rahwast üleüülte middagi mõistma ja siis pärrast, kui nende mõistus selgunud, õölge neile, kuidas nemad „Jummal“ peawad kirjutama. Praegu tuleb jätta nii nagu on, sest meie ei tohi asjata segadust külvata, waid peame kaitsma eesti rahwa keelt ning pühenduma hoopis rahwa harimisele.

J. W. J.

Ilmaennustus

Ilm on jahe, weel on ta jahe. Pisut üle nullipiiri ta hetkel on ning lumehangekesi meil weel teede ääres leidub. Kuid meile, Eestimaa rahwastele, on ilmataat helgelt naeratanud, seega on meil põhjust rõõmu tunda, sest peagi saame meiegi tunda kewadist sooja ja päikesepaist! Järgnewaks nädalaks tuleb meil juba kraade üle nulli, kuski wie wõi kuue kanti. Weelgi parem tuleb ilm aga meie laulupeo paiku! Siis on oodata kraade juba rohkem kui kümme wõi wiisteist, kallis rahwas! Wihma ka sellel päewal taewast ei kalla, waid on ta sinine ja selge! Edasi läheb ilm hoopis soojemaks, seega, ootame üheskoos suwe, head inimesed! Ega ta siis tulemata jää!

Eesti hünni saamislugu

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“ – nii kõlab patriootlik algus eestlaste olulisemale laulule, meie riigi hümnile. Kuidas aga on see laul meie omariikluse üheks olulisemaks tunnuseks kujunenud?

Wiisi, mis igale eestlasele armas on, löi saksa soost Rootsis ja tollel ajal Soomes elanud helilooja Friedrich Pacius – aasta oli siis 1848, mil peatselt algas eestlaste rahvuslik enesemääramine ja alguse sai ärkamisaeg. Paciuse meloodia wiisistas Runebergi luuletuse „Meie maa“ ning tulemuseks oli laul, mis kujunes kiiresti soomlaste rahvuslauluks.

1869. aasta alguses, mil Eestis tähistatakse pärisorjuse kaotamise 50. aastapäeva ningettewalmistusedsuurpidustuse,laulupeokorraldamiseksontäieshoos,annab lauluwiisile eestikeelsed sõnad postipapa Johann Woldemar Jannsen. Esimesel laulupeol lauldi Jannseni sõnade ja Paciuse wiisiga laul esimest korda ette.

Pärast laulupidu algasid tormilised ajad, kuid alati saatis neid „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. Nõnda oli see näiteks EÜSi lipu õnnistamisel 1884. aasta 4. juunil ja pärast Wabariigi väljakuulutamist Pärnus 1918. aasta 23. veebruaril.

Nii läkski, et pärast iseseiswumist ja wabaks wõitlemist kuulutasid mõlemad riigid Paciuse wiisiga laulu omariikluse sümboliks. Kohati wõime ju arvata, et küll see ikka on imelik, aga tänu soomlastele ei kustunud eestlaste mälestus sellest wiisist kunagi. Nimelt mängis seda igal hommikul ja õhtul Soome raadio ning Soome ametlike delegatsioonide külaskäikude ajal tuli Nõukogude Eesti parteijuhtidel ja ametnikel seda wiisi püsti seistes kuulata.

Laulupidu 150 aasta pärast

Kuuldawasti olewat Jannseni laulupidu juba suurt mõju awaldanud Eestimaa rahwale ning kokku kutsunud mitusada puhkpilliorkestrit ja lauljat ning teisigi. Kaks inimest awaldasid arwamust sellest kogunemisest ja rääkisid peo wõimalikust tulewikust. Ristiilt pärit Tõnis oli wägagi surmkindel, et Jannsenit ennast on tabanud mingisugune lõplik nõdrameelsus, tulles wälja säärase mõttega.

Mida teie arwate laulupeo ideest?

Ega see üks nõrkade kunstiinimeste wärk ole. Ei suuda wagusid sirgelt ajada, nii et põgenewad oma wase taha ning puhuwad selle sisse, weel hüllem hakkawad ise laulma. Jorisegu omas kodus wõi kõrtsis, kuid mingit suurt kokkusaamist küll teha polnud waja. Teised saawad weel julgust juurde.

Mida te arwate ideest muuta laulupidu traditsiooniks?

Ma annan kogu oma talwe wilja naabri-Albertile, kui laulupidu traditsiooniks hakkab. Laulmine on loll mis loll. Jääb ka lolliks. Rohkem ei hakka ma oma kallist aega kulutama selliste asjade peale!

Antslast pärit Liisi aga on wäga suur Johann Woldemar Jannseni mõtte pooldaja. Kuigi ise neuu laulda ei saa, sest naisi lawale ei lasta, usub ta, et mallagi lastake ka naistel lawal olla.

Miiks peaksid ka naised saama lawal kõõrutada?

Esiteks on naistel wäga ilus ja helisew hääl. Mehed saaksid madalaid noote ning naised kõrgeid noote laulda. Koos saaks laulu lüüa mitmehäälselt isegi. Ma usun, et ka minuwanused neiid wõiksid lawal laulda, sest pidu on ikka kogu Eesti rahwa pidu, nii et lõõritada wõiksid siis kõik.

Kas laulupidu hakkab traditsiooniks?

Muidugi hakkab! Seesinane pidu lihtsalt peab traditsiooniks saama! Jannsen on loonud midagi wägewat ja suursugust, mis jääb kõlama mitmeid sadu aastaid. Kindlasti helisewad noodid ka 150 aasta pärast ja wõib olla tuleb palju rohkem inimesi laulma ja weel rohkem inimesi kuulama.

Mloenurgake

Unustage pikitriibulised rõiwad! Moekad proud kannawad ruudulisi kaapotkleite. Kuid selle juurde peab mehe naine alati ka põlle ja pottmütsi kandma. Kaapotkleidi juurde on soovitataw kanda õul ka walget rätikut, mille ääri pitskaunistab. Rāti peale istub ka hästi uhke kaelaeh. Üldse tuleb püüda ikka linnaemandate moodi riides käia. Wiimane moewärw on potsinine, mis igale riideesemele hästi istub. Õite kenaks peetakse potsinisest willast ülerõiwaid.

Meestele tuleb südame peale panna, et pidupäewal päewaülikonnaga käia ei sobi. Härrasmeestel tuleb peas kanda ikka kaabut, säherdune nokaga müts ei kõlba pidupäewal kuhugi. Ka kõwakübar käib igapäewaste peakatete hulka ning pidupäewal kannab kõrralik mees ikka torukübarat. Walge särgi ja tumeda kuuega sobib härral kanda ka kõrralikult seotud kaelasidet.

Moekatest rõiwastest tähtsam on aga pidupäewarõiwis kõlblikult käituda!

Tõstamaa laulukoor 1865

Lugejakiri

August Rõuge laulukoorist

Eeläq tetti Maarjamõisa kinniq usthe takan pruuwi. Jannsen juhatäs suurt kuurt ja tä paistu olõma wäega närwiline. Noh jah õks perädü kuur ja sedä om rassõ juhatadá, agaq tä olli nigu väikene lats, kiä häbendelejält uma uhkõ kepega wehke. Ummõtõ harinõs tä miiqkaq ja kõik läts häste!

Kalew, Suure-Jaani laulukoori juhataja

Mea ole wihatse! Olla joh terve mitu kuud neid luusid õppind ja lõppu ei pasta! Segätse om sii Wanemuise selts ja Jannsen! Inimestele nii kundsebet luusid ei oole mõttit anden!

Aleksander Kunileid muljetab

Meie maarahwa laulupeo teoks saamine on pikk lugu. Juba paar aastat tagasi käisime kindralkubernerilt õnnistust palumas, aga toona aeti meid minema. Meis püsis usk, et meie maarahwas peab kokku tulema, et pühitseda pärisorjusest wabanemist. Neli kuud tagasi anti meile õnnistus, mistõttu oleme toimetanud ööd ja päewad. Kiirelt hakkasime trükkima laulikuid ning tänu jumala lahkusele meil on Walgas ja Kuudas kõstrid ja kooliõpetajad, kelle koolitatud hääled jõudsid igasse kodumaa nurka. Me Jannseniga pidasime aru, et peol kõlwad ainult meeste mehised laulud. Olen uhke meie rahwa üle, kes neid laule nii hästi õppinud on. Usun südamest, et wälismaailm näeb ja kuuleb meie maarahwa uhkusest!

Räpina koori juhataja Juulius

Ma olõ nõnda õnõlik, õt mii rahwass kooh laulab. Seo nelli kuud om olõnud rassõ, aga lõpp om kimmähe uhkõ. Seo om edimäne sääne ütlenlaulmine ja tulles tänada seo iist armast Wanemuise lauluseltsi, et ta wõtse sääne suure tüü ette. Hoidquem ütsteist ja näeme pidol!

Mann Tallinnast

Minewä aasta lätsi mehele ja nakse elämä Tallinna. Koos mehega käümä segäkuurin laulman. Nüüd miis saa laulma suurõle piule, aga ma pitämä jäämä kodo. Ma oles tahtnud ka piul laulda, aga mis sa ikkä tiit, kui wõetas ainult mehi! Ma elä nüüd Tallinna, ikkäge pääliina naene ja tahas ka piule! Miile tiib kurvass küll ja pisara võtt valla. Noeq laulud um üte kaunimpa ja miistehääled kuulduwad taiwaesäelt. Õnnõs mu miis tiäb Jannsenit ja ma saa esirdas kaeda!

Tartust Reaali Postipoisile

Tänasel päewal mõtleme kogu kooliperega tagasi 150 aasta tagusele ajale – ajale, mil eestlus ja eestimeelsus aeglaselt ja wisalt, kuid siiski sihikindlalt tärkama hakkas. Üks ehedamaid näiteid eestlaslikust wisadusest ja tahtejõust on 1869. aasta 30. juunil alguse saanud laulupidude traditsioon, mis on järjepidewalt saanud eestlasi juba ligi poolteist sajandit. Nagu me aga teame, on täielik originaalsus alati keeruline. Nii oleme suuresti sniiti wõtnud meie sõpradelt – sakslastelt. Nimelt olid kõlanud laulud suuresti mõjutatud saksa kultuuriruumist ning Carl Robert Jakobson õelnud pidustuste repertuaari kohta, et tegu pole eesti laulupeo, vaid saksa laulupeoga eesti keeles. Loomulikult ei ole laulupeod ja -kultuur ainsad asjad, mida saksa kultuur siinsete baltisakslaste kaudu mõjutanud on. Teadaolewalt on eesti keele ja grammatika kujunemisse panustanud palju siinseid pastoreid ja haritlasi, kelle emakeeleks oli just saksa keel. Tänapäewalgi on eesti keel täis saksakeelseid sõnu ja wäljendeid ning seda nii otsetõlgete kui ka laenude kujul. Näidetena saab tuua üldkasutatawad sõnad nagu paber ja kelder, mis saksa keeles kõlawad papier ja keller. Seega saame saksa kultuuri mõju eesti omale lugeda üüratuks, kuid kultuurielu kõrwal on tänu sakslastele olnud Tallinn ka ajalooliselt jõukas sadamalinn. Ei maksa unustada, et Tallinna linna linnaõigus on just nimelt 1248. aastal linnale Taani kuninga poolt omistatud Lübecki linnaõigus. Linnaõiguse puhul on oluline teadwustada, et tollal oli tegu ainukese rahvuswahelise õigusemõistmise süsteemi alustalaga. Samad seadused kehtisid mitmes riigis ja linnas, näiteks oli Lübecki linnaõigus õigusnorme sätestav akt ligi 100 linnas. 1285. aastast sai Eesti Hansa Liidu liikmeks ning kujunes Hansa Liidu olulisimaks idakaubanduse sõlmpunktiks. See aga lasi tallinlastel rikastuda ja maailma kaardile oma kohta saada. Kultuur kultuuriks ja keel keeleks, kes aga oleksid eestlased ilma kartulisalati, musta leiva ja süldita? Kõik need imelised asjad on eestlase toidulauale jõudnud wähemal või rohkemal määral mõisa köökidest ehk suuresti saksakeelse aadelkonna kaudu. Seega saame kokkuwõtwalt öelda, et wõõrast keelt ja kultuuri tuleb hoida nii, nagu seda tegid 19. sajandi baltisakslased, kes hoolitsesid ja pingutasid, et selline keel nagu eesti keel kuhugi ei kaoks. Nii sulandusid meie kaks kultuuriruumi ühtseks, kuid tehes seda siiski ainulaadsust säilitades – nii kujunes meist tõeline Euroopa riik.

Tartust Reaali Postipoisile

Tardo liin on lõunaeestlaste linn. Põlva ja Kanepi kandis ja kaugemalgi lõunas tundis seda linna iga kikas, kes hommikul päikesetõusul laulis “Tardo turguun! Tardo turguun!” Aga aulised pidulised ei tule mitte turule, waid Eesti waimu suureks laulma. Eks need kikkadki või warahommikul kireda, kuid eks ikka sellepärast, et lauluhääledki inimestel lahti läheksid. Ei saa ometi kikkast kehwem olla! Kui kaasawõetud pruukost wõetud ja aega ka ringi kaeda, siis kuhu patseerima minna? Kui me Tartuwaimu (aga sellestjunii palju kõneldakse)tagaotsime,siisikka Toome poole sammud seada. Ja seal samas ju ka meie pidu awamise paik saab olema. Enne märke rühkimist waata ikka selle tarkusetempli, ülikoolimaja poole. On ju seal nüüd ka eesti sugu inimesi tarkust taga nõudmas ja mine sa tea, ehk su oma pojadki varsti sinna sihiwad. Wõimsad sambad sel majal! Seal otsejones ülespoole astudes jõuadki mäkke. Uhked sillad sind seal tervitamas, üks kannab nime Inglisild ja teine Kuradisild. Ära kummalgi lase end ära meelitada, siis ei jõuagi oma koori juurde. Astu julgelt edasi. Kui tahad seda wiimasemat teaduse sõna uurida, siis pööra wasemale. Seal see torniga maja Tähetorn nimeks. See on lausa laias ilmas tuntud teaduse keskus, sest seal üks uudne ja uhke riistapuu – uus keerulise nimega waatlusriist, mida kaeda saab ja ehk ka kaugeid tähti näeb! Mõelda vaid, võibolla polegi kaugel see aeg, kus inimeseloom kosmosesse jõuab! Kui tahad aga iidsete piiskopikiriku wõlwide alla hingeõnnistust paluda, siis ongi Toomkirik see õige paik, kus korraks jalga puhata. Wastu waatavad küll waremed, eks see ole märk sellest, et sõjad sest linnast üle käinud ja wõitlus käinud waimu ja wõimu wahel. Seal saad kiigata ka Toomeorgu, kus see pidu awamise paik saab olema. Ühe kauni koha tahaks weel ära nimetada: See on nimelt Kroonuaias asuv botaanikaaed, kus näed imelisi maailmataimi, mida kindlasti meie aasadel ja põllul ega metsas ei näe. Ja muidugi uhiuued kaswumajad, eriti palmihoone! Ja Wanemuise esimene seltsimaja asub sealsamas Kroonuaias uulitsas.

Pärisorjusest

19. sajandil kujunesid suuremas osas Euroopast wälja nüüdisaegsed rahwused. Ka Eestis olid sajandi keskpaigaks loodud eeldused rahvuslikuks ärkamiseks, mis omakorda sai eelduseks Eesti Wabariigi rajamisele 1918. aastal. Eestlaste ja lätlaste rahvuslik ärkamine toimus tugewa saksa kultuurimõju all. Meie laulupeo traditsioon on eriti ilmekas saksa kultuurilaen. 19. sajandil kaswasid Saksamaal lewinud koori-laulu harrastusest wälja laulupeod, esimene

neist peeti 1845. aastal Würtzburgis. Sealt wõtsid idee üle baltisakslased, kes kasutasid kiiresti ära uue keisri Aleksander II loa taas rahvakogunemisi pidada ja korraldasid 1857. aastal Tallinnas, 1861. aastal Riias ja 1866. aastal jälle Tallinnas oma laulupeo. Wiimati nimetatul esines ka eksootilise numbrina suurte kiiduawalduste osaliseks saanud eesti koor. Need üritused kõitsid ka eestlaste huwi, sest koorilaulu ja ühist pillimängu oldi wiljeldud aastakümneid. Juba 1855. aastast oli peetud ka kohalikke laulupidusid. J.W.Jannsen ja “Wanemuise“ selts lootsid ülemaalisel laulupeos suurt wõimalust eestlaste ühistunde kujunemiseks tärkawa rahvusliku liikumise jaoks. Laulupeo pidamiseks wajaliku loa hankimise poliitiliseks põhjenduseks sai „priiusepäewa“ juubel. Juba 1867. aasta kewadel saadeti Liiwimaa kubernerile palwe saada luba korraldada juunikuus 1869 üle-eestiline „rõõmu– ja tänulaulupidu“ Liiwimaa talupoegade pärisorjusest wabanemise 50. aastapäewa tähistamiseks. Poole sajandiga oli eestlaste elus palju muutunud. Talupojad olid saanud isikliku wabaduse koos liikumiswabadusega, neile oli antud perekonnanimed. Oli alanud talude päriseksostmine ja oli wõimalik wallakogukonnas ise oma elu korraldada. Oli kaswanud haridustase ja tekkinud inimesed, kes esindasid awalikult rahvuslikke aateid. Siia kuulusid koolmeistrid ja wallakirjutajad, aga ka ärksamad pärisperemehed, samuti linlased ja esimesed haritlased. Loa saabumine wiibis kaks aastat, mille põhjuseks olid ühelt poolt baltisakslaste celarwanused kui ka wene bürokraatia. Kuigi korraldamisega läks kiireks ja oli ka kriitikuid, õnnestus eestlaste esimene massiüritus igati. See, et ümmargune juubel kehtis waid Liiwimaa kohta (sest Eestimaal oli pärisorjus kaotatud kolm aastat warem), ei seganud kedagi ja Tartusse saabus koore nii Liiwimaa kui Eestimaa kubermangust. Ka kuulajaid saabus kogu Eestist, ehkki põhiosa moodustasid muidugi tartlased, sealhulgas Tartu sakslased. Laulupidu kujunes suureks üksteiseleidmiseks. Kokku said sajad rahvuslikult meelestatud inimesed kogu maalt ning koju sõites kandsid laulupeolised Tartus kogutud waimustuse laiali üle kogu Eesti.

Kuulutamised

Pea on plaan asutada põllumehi ühendaw selts. Kõigil, kes kooskäimise läbi põllumajanduse arendamisest, teadmiste ja oskuste suurendamisest huwitatud on, kirjutada sildiga “Põllumeesteselts”.

Seda preilit, kellega pidin sillal neljapäewa pärastlõunal kohtama, palun kirjutada sildiga “Ebaõnnestunud kohtamine”.

Rõõmsameelne neuu on walmis piiramata ajani majutama enda juures Tartus tulingelist pasunapuhujat. Kirjad sildiga “Waba woodiruum”.

Üliõpilase müts on ära kadunud. Aus leidja mingu ajalehe toimetusse, kus head waewapalka makstakse.

M. S. Jätke mind juba rahule! Kui ei, teatan asjast kohe Teie abikaasale!

Naljajutud

1. “Kui sul pea maha wõtta, siis oleme ühepikkused,” teeb Paul Roberti arwel nalja. “Seda küll,” wastab Robert. “ja siis oleksin mina ka sama tark kui sina praegu.”

2. “Wabandage, mu härra, kas ma tohin küsida, kes selles majas elab?” “Muidugi tohite!” “Ja kes siin siis elab?” “Kahjuks ma ei tea seda, mu härra...”

3. “Eks ole, mehekene – on ju lammas kõige rumalam loom maailmas?”

“Jah, mu uteke.”

Lydia Koidula

Õja pisarad

Lydia Koidula järgi

Kus wesi rajand tee on mulda, seal suure wana tamme all, ma mures istun ojakaldal ja taewas pilwedest on hall. Ei rahu saa mu waene hing sest maetud, kodu, ära sind.

Mul pisar woolab mööda põske ja aeglane on tema kulg. Küll kodu minewik on raske ja meel on samast walust kurb. Waid üks tooks rahu südamel: kui kodu puhkeks õitsele!

Üksik preili on walmis wõtma endale kaaslaseks ükskõik kelle, kellel on üle 1000 rubla. Kirjad sildiga “Rikas peig”.

Waene ja inetu wanapiiga otsib meest, kes ta altari ette wiiks. Kirjad sildiga “Waene wanapiiga”.

Reaali Postipoiss kuulutab meeleldi wälja maikuu loterii wõitjad:

2000 rubla on wõitnud:

O. S. Palmbach
O. D. Pranz
M. A. Bachholtz

Uue kapi Pernu tislermeistri poolt:
J. U. Dreimann

Hõbeketi on wõitnud:
K. P. Johannson

- “Tead, mul ei ole mingit tahtmist keisrile külla minna.” “Ka minul mitte.” “Aga kui mõelda sellele, kuidas nad rõõmustawad, kui me ei lähe, siis peaks wist ikkagi minema.”
5. Mees kaebab, et tema keldris on liiga niiske. “Rääkida wõib ju paljugi!” ütleb majaperemees. “Aga millega te seda tõestate?” “Kas näete seda poolteisekilost hawi seal kõõgilaal? Waat selle püüdsin ma eile keldrist põrandapraosti!”

6. Kaks noormeest läksid tüdruku pärast tülli ja otsustasid probleemi selgeks saada duellil. Paraku leidsid nad ainult ühe mõõga. “Mis sest ikka,” ei teinud nad sellest probleemi. “Wõtame loosi ja wehkleme kordamööda.”

7. “Tiina, ma wannun sulle, et sina oled ainus naine, keda ma suudelnud olen!” “Pole waja wanduda, kallis Jüri, ma märkasin seda juba isegi.”

So puudelt langeb biimme leht

Lydia Koidula ainetel

So puudelt langeb wiimme leht, pao warju harda külma eest! Süda, leia endal koht, mis kaugel enda senist teest. Oh peida enda hardund hing külma tuule, lume käest. Hall udu ennemgi sind wiind eemal õigest kõigest wäest.

Lõppeb langend leht'de aeg, jään pajuoksi ootama. Nii wiimme siil ja karu kaeb ka elu maha magama. Talw, wõta palun enda rüppe. Kanna uude aasale ja mulle sosinal sa ütle: “lumeks su uus kaaslane.”